

Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihî Gelişimi ve Uygulamaları

Ak, Ahmet Şahin. *Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihî Gelişimi ve Uygulamaları*. İstanbul Ötüken Yayınları, 2006.

Muhammed Naim Naimi

Mûsikî, insanlığın var olduğu günden beri var olagelen bir sanattır. İlk akla geldiği şekliyle mûsikî, oyun, eğlence, şarkı ve türkü vb. demektir. Fakat mûsikî, sadece bu yönleriyle var olagelmiş bir sanat değildir. Aksine toplum ve bireylerin sevinç, mutluluk, huzur, üzüntü, keder vb. duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri bir sanattır. Bununla birlikte devlet-toplum-birey birlikteliğini teşvik ve temin eden, birlik ve beraberliğini sağlayan, ordu ve askerın moral ve motivasyonunu yüksek tutmasına yarayan ve kollektif hareket etmesinde inkarı kabil olmayan şekilde katkıları olan, insanın psikolojik yönünden fizyolojik, sosyal vb. yönlerine kadar birçok yönüne olumlu etkileri olan bir sanattır. Bu sanatın menşei konusunda farklı görüşler vardır; bir yanda insanoğlunun, tabiattaki varlıkların çıkardıkları sesleri taklit ederek geliştirdiği fikri varken bir başka yanda Tanrı'nın insana bahşettiği bir lütuf olduğu görüşü öne çıkmaktadır. Bir diğer yandan ise Yunan menşeli olduğu ve Tanrı Zeus'un, melek anlamına gelen "Mousse" adlı dokuz kızından mülhem bir sanat olduğu fikri vardır. Menşei konusunda hangi fikir doğru olursa olsun mûsikî, var olduğu günden günümüze kadar insanın duygu ve düşüncelerini ifade ettiği, hareketlerine etki ettiği, hastalıklarına terapötik değer olarak kullandığı, velhasıl dinî ayinlerinden fiziksel ve mental yapısına ve dahi dünyevi hayatına kadar birçok alanda kullandığı önemli değerlerden biridir.

Tanıtımını yaptığımız eser, mûsikî sanatının yukarıda kısaca ifade edilmeye çalışılan yönleri hakkında önemli bir kaynak niteliği taşıyan eserlerden biridir. Eserde dünden bugüne mûsikinin dünyadaki durumu, menşei ve kullanım şekilleri hakkında geniş bilgi verilmektedir. Eser, ilk baskısı Ahmet Şahin Ak tarafından kaleme alınmıştır.

Ak, 1956 Malatya doğumludur. İlk ve ortaokulunu doğduğu şehirde okuyan Ak, lisans eğitimini Erzurum Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde tamamlamıştır. Bir süre tarih öğretmenliği serüveninden sonra 1990 yılında Selçuk Üniversitesi'nde Müzik Okutmanı olarak göreve başlamıştır. 1993 yılında yüksek lisansını bitirdikten sonra Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak atanmıştır. O,

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Merkez/Karabük,
naimnaimi@karabuk.edu.tr
Asst. Prof, Karabuk University, Faculty of Islamic Sciences, Karabuk/Turkey.

*This article has been reviewed by at least one referee and scanned via a plagiarism software.
Bu makale en az bir hakem tarafından incelenmiş ve intihal yazılımı ile taranmıştır.*

Naimi, Muhammed Naim. "Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihî Gelişimi ve Uygulamaları". *Mutalaa* 3/1 (Haziran 2023), 35-38.

ORC ID: orcid.org/0000-0001-7528-5694
ROR ID: ror.org/04wy7gp54
DOI: doi.org/10.5281/zenodo.8077409

Geliş tarihi: 13.06.2023
Kabul tarihi: 20.06.2023

tanıtımını yaptığımız kitabının dışında “*Türk Müsıkîsi Tarihi*”, “*Türk Din Müsıkîsi: Cami ve Tekke Müsıkîsi*”, “*Bestelerimle Nazariyat-Saba ve Tevabi Makamlar*”, “*Bestelerimle Nazariyat-Rast ve Tevabi Makamlar*” vb. kitapları ve müsıkî terapi ile ilgili çok sayıda bilimsel dergilerde yayımlanan ilmî makaleleri vardır.

Tanıtımını yaptığımız *Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi-Tarihî Gelişimi ve Uygulamaları* adlı eser, 2006 yılı Ötüken Yayınları’ndan çıkmıştır. Eser, altı bölümden oluşmuş olup toplamda 269 sayfadır. Eserin baş kısmında, yazarının geniş özgeçmişine yer verilmiştir. Ardından içindekiler kısmı, Prof. Dr. M. Salih Ergan’ın Takdim yazısı ve Önsöz ile devam edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü (15-42), *Müzikle Tedavinin Tarihçesi* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, müziğin ilkel kabilelerde nasıl algılandığı, müzikle şifa dağıtanların kimler olduğu ve toplum tarafından ne şekilde algılandıkları konuları üzerinde durulmuştur. Eskimolardan Afrika, Asya, Avrupa’ya kadar ilkel insanın müziğe bakışı, müziğe atfettiği anlam ve verdiği değer anlatılmaya çalışılmıştır. İbrani kaynakları, Eski Yunan ve Roma kaynakları, Eski Çin ve Eski Mısır kaynakları ışığında müzikle tedavinin geçmişi üzerine odaklanılmıştır. Bu bölümün sonunda *Ortaçağ Avrupa’sında Müzikle Tedavi* konusu ele alınmıştır. Bu bağlamda Batı’daki müzikle tedavi örneklerinin, ya Antik döneme ait olduğu ya da Ortaçağ’ın sonu ve Yeniçağın başlarında görülmeye başladığı hususunun altı çizilmiş ve Batı kıtasındaki ilk müzikle tedavi uygulamaları, örneklerle izah edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü (43-74), birinci bölümün devamı niteliğindedir; Bu bölümde, İngiltere ve Fransa’da müzikle tedavinin izleri sürülmüştür. Yukarıda da ifade edildiği üzere Ortaçağ Avrupa’sında karanlık bir dönem yaşanırken bu bölgede, Yeniçağ veya Erken Modern Çağ’da müzikle tedavinin izlerine rastlanmıştır. Müzikle tedavi edilen hastalıklar, ayrı ayrı ele alınmış ve müzikle tedavileri konusunda bilgiler verilmiştir. *XX. Yüzyıla Kadar Fransa’da Müzikle Tedavi Konusundaki Gelişmeler ve Uygulamalar* ana başlığına uygun gelecek şekilde, ağırlıklı olarak Fransa’daki müzikle tedavi konusuna değinilmiştir. Bölümün baş kısmında ise İngiltere’deki uygulamalardan söz edilmiştir.

Türk-İslam Medeniyeti’nde Müzik ve Müzikle Tedavi Konusundaki Gelişmeler ve Uygulamalar ana başlığını taşıyan üçüncü bölüm (75-184), çalışmanın ağırlık merkezini oluşturan bir bölümdür. Bu bölümde, *Orta-Asya Türk Kültürü’nde Müzik* konusu detaylı bir şekilde ele alınmış ve Türklerin icat ettiği ve kullandığı müzik aletleri ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bağlamda Kopuz’dan Ağız Orgu’na, Ud’a, Rubab’a Ağız Mızıkası’na, Santura, Dambura’ya, Dutar’a Kemençe’ye, Kâşgar Rubabı’na, Tanbur’a, Setar’a ve Harp’a kadar birçok müzik aletinin, ağırlıklı olarak kullanıldıkları Türk illeri, hangi Türk boylarında kullanıldığı, mucitlerinin kimler olduğu gibi önemli bilgilere yer verilmiştir. Ardından *Orta Asya Türk Kültüründe Müzikle Tedavi* konusuna geçilmiştir. Bu başlık altında Şaman, Bahşi, Baksi gibi isimlerle anılan kişiler ve bu kişilerin, toplum nezdindeki konumları ve toplum içinde yürüttükleri görevleri üzerinde durulmuştur. Devamında Türk müsıkîsinin günümüzdeki durumu ve Batı’ya tesiri üzerinde durulmuştur. *İslam Medeniyeti’nde Müzik ve Müzikle Tedavi* başlığı altında ise önce *İslam Medeniyeti’nde Müzik* konusu, Arap Yarımadası eksenli olarak uzun uzadıya anlatılmış ve XIII ve IX. yüzyıllarda Türklerin İslamlaşmasıyla Farabi gibi şahsiyetlerle Türk-İslam Medeniyeti’de, zengin bir müsıkî kültürünün teşekkül bulduğundan söz edilmiştir. *İslam Medeniyeti’nde Müzikle Tedavi* alt başlığında ise Türk-İslam kültür havzasında yetişen hekim, filozof, mutasavvıf ve alimlerin müsıkî ile ilgili görüşleri ve müsıkî ile tedavi konusundaki fikir ve

düşüncelerine yer verilmiştir. Bu noktada Zekeriya er-Râzi, Fârâbi, İbn Sina gibi şahsiyetlerden söz edilmiştir. Bu bölümün önemli başlıklarından birisi de *Selçuklu ve Osmanlılarda Müzik* başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında müziğin Anadolu'daki durumu, müzikle tedavinin haleften alınıp geliştirilerek kullanılması ve darüşşifalar ile darüşşifalardaki uygulamaları üzerinde durulmuştur. Safiyüddin Abdülmümin Urmevi, Abdülkadir Meragî, Mustafa İtrî Efendi, Hammamizâde İsmail Dede Efendi, Gevrekzâde Hasan Efendi, Hasan Şuûrî gibi müzik üstatlarından ve müzikle tedavi konusunda teorik ve pratik bilgiler veren alimlerden söz edilmiştir. Bölümün son başlığı, *Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Müesseseleri* olup bu başlık altında, Türk-İslam Medeniyeti şemsiye altında kurulan ilk darüşşifalar ve bimâristanlardan söz edilmiştir. Bu kapsamda Emeviler döneminde Velid b. Abdümelik tarafından Şam'da kurulan hastane (707), ilk hastane olarak kabul edilmektedir. Ahmed b. Tolun tarafından Kahire'de tesis edilen hastane (872-874), ilklerden biridir. Öncesi Selçuklu hükümdarı Dukak'a dayanan Şam'daki Nureddin Hastanesi, en önemli hastanelerden biri olarak gösterilmiştir. Yine Fatih Darüşşifası, Edirne Darüşşifası ve Osmanlı hudutlarında bulunan diğer darüşşifaların bazılarına temas edilmiştir.

Dördüncü bölüm (185-213), *Türk-İslam Müzikle Tedavi Metotlarının Avrupa'ya Tesirleri* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, İslam Medeniyetinin bilim, felsefe, müzik vb. değerlerinin Batı'ya geçiş serüvenleri üzerinde durulmuştur. Yine Türk-İslam Medeniyet havzasında geliştirilen psikiyatri, hastane ve müzikle tedavi yöntemlerinin Batı'ya etkileri ele alınmıştır.

Günümüzde Müzik Terapi ile İlgili Gelişmeler konusu beşinci bölümde (216-243) tetkik edilmiştir. Konuyla ilgili Türkiye'de yapılan *Uluslararası İkinci Etnomüzikoloji ve Müzikterapi Sempozyumu*'ndan söz edilmiş, *Müzik Terapi Nedir?* Konusu tahkik ve tahlil edilmiş, *American Music Therapy Association* ile ilgili bilgiler verilmiş ve bu bağlamda ABD'deki müzikle terapi gelişmelerine temas edilmiştir. Bölüm, *Çocuklarda Müzikle Tedavi* konusuyla son bulmuştur. Son başlık altında müziğin eğitim açısından rolü, tedavideki rolü ve tedavi yöntemleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın son bölümü (245-247), *Sonuç ve Tavsiyeler*'e ayrılmıştır. Kısaca çalışmada ulaşılan sonuçlar, 15 madde halinde özetlenmiştir. Bu maddelerin 10 maddesi kısaca sonuç niteliği taşıırken 11-15. maddeler ise tavsiye ve öneri niteliği taşımaktadır.

Çalışmanın sonunda, çalışmada kullanılan eserlerin yer aldığı zengin bir kaynakça (249-252) ve indekse (253-269) yer verilmiştir.

Eser, Bilimsel bir dil ve üslupla yazılmıştır. Yani çalışma, akıcı bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Yine yazarın, eserin başından sonuna kadar konuları bir bütün olarak işlemeye çalışması oldukça değerlidir. Ayrıca eser, alanla ilgili çalışanlar için faydalı olabileceği gibi konuya merak duyanlar tarafından da rahatlıkla okunup istifade edilebilecek sadelikte ve arılıktadır. Özellikle mûsikî ile birinci dereceden ilgilenenler, konservatuar öğrencileri ve mûsikî severlerin yararlanabileceği niteliktedir. Yazar, hem bu açıdan hem de geniş bir konuyu, birçok yönden bir bütün olarak okuyucuya sunması bakımından en büyük teşekkürü hak etmektedir. Bununla birlikte eseri okurken veya kaynak olarak kullanırken dikkatimizden kaçırmamız gereken birkaç noktaya da temas etmekte fayda vardır:

Çalışmada, 3-3,5 sayfalık kaynakça listesi vardır. Fakat eserin yazımı sırasında aynı kaynağı üst üste birkaç defa kullanıldığı yerler göze çarpmaktadır. Yine aynı kaynağın, neredeyse her geçtiği yerde tam künyesinin verildiği görülmekte veya ilk başta eserin tam

künyesi verilip sonra geçen birkaç dipnotta kısaltması verilmektedir. Fakat devamında ise yine eserin tam künyesi verilmektedir. Bu konuda bir başka husus ise eserin genelinde dipnotlar sayfa altında verilirken bazen satır arasında kaynağın verildiği, onu da sayfa altında verilircesine uzun uzadıya verildiği görülmekte, bazen de sadece parantez içinde cilt ve sayfa numarası verilip geçilmektedir. Bir başka husus, eserde ele alınan tarihi önem ve değerdeki bilgilerin, nereden alındığı ve hangi kaynaktan elde edildiğine dair kaynakça gösterilmeden geçildiği göze çarpmaktadır. Son olarak isim vererek; örneğin Gazzali'nin *İhya-ı Ulumi'd-Din* adlı eserinden doğrudan alıntı yapılmış olmasına rağmen ya başka bir eser kaynak gösterilmiş ya da hiç kaynak gösterilmeden geçilmiştir. Aynı şekilde eser içerisinde, doğrudan alıntı yapıp tırnak içinde gösterilen alıntılarının çoğunda, yine kaynakça gösterilmeden geçildiği görülmektedir.

Eserde kullanılan kısaltmalarda da tam anlamıyla bir tutarlılık ve insicamdan söz etmek oldukça güçtür. Eserin başından sonuna kadar Türk-İslam Medeniyeti'nden söz edilirken Ortadoğu ve Mağrip ile İslam'ın ilk dönemleri, Emevi, Abbasilerden hemen sonra Selçuklu ve Osmanlılara geçiş yolu izlenmektedir. Bu süreçte Orta Asya, Hindistan vb. Türk-İslam kültür havzasındaki gelişmelere ya hiç temas edilmemekte veya yüzeysel geçilmeye çalışılmaktadır. Halbuki Türk-İslam Medeniyeti denildiğinde, doğusundan batısına, bugünkü Doğu Türkistan'dan Afrika'ya, Endülüs'e, Hindistan'dan bugünkü İran'a, Anadolu'ya, Ortadoğu ve Afrika'ya kadar İslam ülkelerinin tamamı bir bütün olarak ele alınmalı ve konu edinilen hususla ilgili gelişmeler, bütünsel anlamda ele alınıp takdim edilmelidir.

Ak çalışmasında, bazı isimlerin yazılışı konusunda da tamamıyla tutarlı bir yol izleyememiştir. Örneğin, Selçuklu hükümdarı denilmesi gereken yerde Selçuk Hükümdarı (138) ifadesini kullanmıştır. Başka bir yerde Gazali'nin *İhyaü Ulûmi'd-Din* adlı eserinin adını sadece İhya olarak geçmektedir. Özellikle isimler, kişiler ve eser isimleri gibi hususlarda bazen tam bazen ilk kelimesi bazen de yazılışı hatalı verilmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s): Muhammed Naim Naimi

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.